

УПРАВУВАЊЕ СО РИЗИЦИТЕ ВО ДЕЛОВНИТЕ БАНКИ СО ФОКУС НА КРЕДИТНИОТ РИЗИК

Горан Димов¹, Трајко Мицески²

¹ Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
gorandimov8@gmail.com

² Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
trajko.miceski@ugd.edu.mk

Апстракт

Со развојот на современото банкарство и економија изложеноста на различните видови ризик во работењето станува сè поголема. Навременото идентифицирање на сите видови ризик и адекватни мерки на заштита стануваат многу важен фактор за успешност во работењето, во сè посложени услови на економија.

Ризиците се неминовни и затоа банките мораат да најдат соодветно решение за нивно минимизирање. Едни од основните причини за воспоставување на систем за управување со ризици се со цел да се избегне губиток или инсолвентност кои можат да доведат и до банкрот.

Во тој поглед овој труд се осврнува на најважните банкарски ризици со посебен акцент на кредитниот ризик, како и тоа на кој начин банките управуваат со ризиците. Исто така во трудот, преку табеларен, графички и пресмековен начин, се презентирани добиените искази на испитаниците за ова проблематика.

Клучни зборови: *ризичи, менаџмент, банки, развој, кредити, економија, вложувања, пласмани.*

Abstract

With the development of modern banking and economics, the exposure to different types of risk in operations is getting bigger. Timely identification of all types of risk and adequate protection measures are becoming a very important factor for successful operation, in more complex conditions of economy.

Risks are inevitable, and therefore banks need to find an appropriate solution for their minimization. One of the main reasons for establishing a risk management system is to avoid loss or insolvency that can lead to bankruptcy.

In this regard, this paper addresses the most important banking risks with a special emphasis on credit risk, as well as how banks manage the risks. Also in the paper, through the tabular, graphic and calculative way the presented statements of the respondents on this topic are presented.

Key Words: *risks, management, banks, development, loans, economy, investments, placements.*

Вовед

Современото банкарско работење секојдневно е изложено на тековни и нови ризици. Ризиците како веројатност за апсолутна или релативна загуба во споредба со очекувањата на банките се карактеристиките на секое банкарско работење. Преку развивање на нови инструменти, техники и стратегии, финансиски инженеринг и нови банкарски производи, листата на ризици постојано се шири. Неизвесноста се зголемува со промени во каматните стапки, промена во депозитите и неспособноста на должникот да го отплати кредитот, но исто така под влијание на фактори како што се дерегулација, морален хазард, како и учество на банките во работи кои претходно не беа дел од традиционалното банкарство. Поради природата на своето работење банките се изложени на влијание од различни ризици, не само на поголем број ризици, туку и на ризици со посилено влијание.

Глобализацијата на банкарството и трендови на спојување и преземање на големи банки го принуди менаџментот на банката да ги утврди најважните ризици. Идентификацијата на ризикот претставува прв чекор на успешното работење на деловните банки.

Еден од најважните ризици во работењето на банките е кредитниот ризик, на кој е ставен акцентот во овој труд. Кредитниот ризик е ризик кога побарувањата не можат да бидат реализирани на денот на нивното достасување во нивната целосна сметководствена вредност. Ја изразува постојаната или привремената неспособност на должникот да ја исполни обврската во договорениот рок во целост или делумно.

Современата финансиска теорија и пракса потврди дека опстанокот, профитабилното работење и развојот на банките се соочуваат со сè поголем ризик и затоа бараат од менаџерскиот тим да обрне посебно внимание и да развие посебна стратегија за управување со можните пројавени ризици.

1. Определување на поимот ризик

Ризикот е постојано присутен и тоа во различни форми во банкарското работење. Иако нема единствена и точна дефиниција, сепак во економската сфера за ризикот се спомнува како неизвесен факт во финансиското работење или веројатност за загуба поради дејство на неизвесни фактори или случувања¹.

Во тој поглед, поимот ризик може да се дефинира како²:

- можност за загуба,
- неизвесност или
- секој неочекуван можен резултат.

Заедничко за сите видови на ризици е неизвесноста и загубата.

Неизвесност постои секогаш кога не може со сигурност да се знае резултатот на одреден настан.

Загуба постои кога нештото што веќе се има, може да се загуби, или тоа може да биде помала остварена добивка од очекуваната.

¹ Petrović Dr Pero, Menadment rizicima na tržištu kapitala, Institut ekonomskih nauka, Beograd, 2000, str. 24.

² <http://sr.wikipedia.org/sr-el/Rizik>

³ Crouhy M., Galai D., Risk Management, McGraw Hill, New York 2001., str.34

2. Видови на банкарски ризици

Управувањето на финансиските институции во последно време стана сè потешко поради честите несигурности во нашето опкружување.

Поради разновидноста и сложеноста во работењето на современите банки во стручната литература се јавуваат бројни класификации и видови на банкарски ризици.

Во принцип, банкарските ризици можат да се поделат во четири основни категории³:

- *финансиски* (опфаќа два вида на ризик: основни ризици - вклучувајќи го и ризикот на ликвидност, ризикот на солвентност и кредитниот ризик -можат да предизвикаат загуба во банката ако со неа не се управува соодветно и шпекулативниот ризик - каматниот, девизниот и ценовниот ризик);
- *оперативен* (поврзани се со организираноста на самите банки и функционирањето на внатрешниот систем вклучително информатичките и останатите технологии, усогласеноста на банкарските политики и процедури, мерки за заштита од грешки при работењето и измами);
- *деловни* (поврзани се со банкарското деловно опкружување, вклучително макроекономските и политички фактори, законското опкружување и вкупна инфраструктура на финансискиот систем и платниот промет);
- *случајни ризици* (ги вклучува сите видови на надворешни ризици кои ако се остават можат да го нарушат банкарското работење или да ја влошат финансиската стабилност или адекватноста на капиталот).

Најчести ризици на кои е изложена банката при своето работење се: *кредитниот ризик, ризик на ликвидноста, пазарните ризици* (каматен ризик, девизен ризик и ризик од промена на пазарните цени на хартиите од вредност, финансиски деривати и стока), ризик на изложеност на банката, ризик на банкарските влогови, ризик земја, оперативен ризик, правен ризик, репутационен ризик и стратешки ризик.

Кредитен ризик е ризик од можноста да настанат негативни ефекти врз финансискиот резултат и капитал на банката, заради неисполнување на обврските на должникот кон банката.

Ризик на ликвидност е можноста да настанат негативни ефекти врз финансискиот резултат и капитал на банката заради неспособноста на банката да ги исполнува своите досеани обврски.

Пазарниот ризик ги опфаќа каматниот и девизниот ризик. *Каматниот ризик* е ризик од можноста да настанат негативни ефекти врз финансискиот резултат и капиталот на банката, заради промена на каматните стапки.

Девизниот ризик е ризик од можноста да настанат негативни ефекти врз финансискиот резултат и капиталот на банката, заради промена на девизниот курс.

Посебен вид на пазарен ризик претставува *ризикот од промена на пазарните цени на хартиите од вредност, финансиските деривати и стоки* со кои се тргува или може да се тргнува на пазарот.

Ризикот на изложеноста на банката ги опфаќа ризиците на изложеност на банката кон едно лице или кон група на поврзани лица, како и ризикот на банката кон лица поврзани со банката.

Ризиците на банкарски вложувања ги опфаќаат ризиците на нивните вложувања во лица кои не се во финансискиот сектор и вложувањето во основни средства.

Ризикот на земјата е ризик кој се однесува на земјата на потекло на лицето кон кое е изложена банката. Овде се подразбираат можните негативни ефекти врз финансискиот резултат и капиталот на банката заради нејзината неможност да ги наплати побарувањата од ова лице поради последици предизвикани од политички, економски или

³ Greuning H., Bratanović S., Analiza i upravljanje bankovnim rizicima, Mate, Zagreb 2006., str. 3-4

социјални настани во земјата од која потекнува. Овој вид на ризик го опфаќа политичко-економскиот ризик и ризик на трансфери.

Оперативниот ризик се однесува на можноста за настанување на негативни ефекти врз финансискиот резултат и капитал на банката кои се последица на пропустите на работењето на вработените, неадекватни интерни процедури и процеси, неадекватно управување со информациските и другите системи, како и од други непредвидливи надворешни случувања.

Правниот ризик ја претставува можноста за настанување загуба поради казни и санкции произлезени од судски спорови врз основа на неисполнети договорни и законски обврски, како и поради казни и санкции изречени од страна на регулаторните тела.

Репутацискиот ризик се однесува на можноста за настанување на загуба поради негативното влијание на пазарното позиционирање на банката.

Стратегискиот ризик се однесува на можноста за настанување на загуба поради непостоење на долгорочни развојни компоненти во управувачкиот и раководниот тим на банката.

Сепак најзначајните ризици во банкарското работење се: кредитен ризик, пазарен ризик, оперативен ризик, девизен ризик, каматен ризик, ризик на ликвидноста и ризик земја. Затоа овие ризици ќе бидат детално обработени.

3. Кредитен ризик

Кредитот е финансиско средство кое настанува како резултат на давање на готови пари или други средства од страна на кредиторот со обврска за враќање на точно одреден датум или на барање најчесто со камата⁴.

Секое позајмување на средствата со себе носи и определен ризик, т.е. ризик по кредити или кредитен ризик.

Кредитниот ризик се дефинира како ризик од неисполнување на обврската врз основа на настанатиот долг, т.е. неплаќање на главницата, односно ризик кој произлегува од неисполнување на обврската во полна вредност од спротивната страна или во моментот на доспеаност или во кој било момент по доспеаноста.

Постојат повеќе причини за настанување на кредитниот ризик, од одобрување на кредити на населението и малите претпријатија, секјуритизирани хипотекарни кредити преку трговија со корпоративни и државни должнички хартии од вредност до трговија со деривати на финансиските пазари. Висината на кредитниот ризик зависи од структурата на договорот помеѓу банката и нејзините клиенти.

Кредитниот ризик може да се диверзифицира и минимизира, но тешко може да се покрие во целост (да се изврши хедирање). Причината за тоа е што најголем дел од ризикот кој произлегува од неисполнување на обврските може да се јави како резултат на системскиот ризик.

Изложеноста на кредитниот ризик во современото банкарско работење се мери со процентка на очекуваната загуба на одредени инвестиции врз основа на квантитативна анализа.

Притоа очекуваната загуба зависи од три фактори⁵:

- веројатноста дека спротивната страна нема да ги подмири обврските на договорениот начин и во договореното време,
- загубата која би се остварила во случај на неисполнување на договорот од спротивната страна,

⁴ Bank for International Settlement, Basel Committee on Banking Supervision, 1996., Settlement risk in foreign exchange transactions: Report prepared for the committee on payment and settlement systems of central banks of the group of ten countries, Basel, Switzerland

⁵ <https://www.bis.org/publ/joint10.pdf>

- потенцијалната изложеност на банката од неплаќање на одреден датум во иднина.

Мониторинг на кредитниот ризик во банката се врши преку класични банкарски процедури, а една од основните „алатки“ е ALM⁶ концептот, односно управување со актива и пасива при работењето на банките.

Овој процес подразбира⁷:

- идентификација и анализа на ризиците и воспоставување на системи на лимит на задолжување,
- контролирано следење на лимитот на ризиците преку современи информациски системи.

Освен преку класичното кредитно работење, кредитниот ризик настанува и при тргувањето со различни финансиски инструменти на пазарот. Загубата која ќе настане во случај на неподмирување на обврските на должникот зависи од пазарната вредност на финансиските инструменти и степенот на нивната ликвидност.

4. Пазарен ризик

Пазарниот ризик е ризик кој може да го сноси некоја банка поради неповолни движења на пазарните цени.

Изложеноста на таквиот ризик може да настане заради преземањето на намерни спекулативни позиции од банката или можат да произлезат од активностите при тргувањето со девизи од страна на банката⁸.

Пазарните ризици произлегуваат од нестабилноста на позициите во четири основни економски пазари: каматно чувствителниот пазар на должнички хартии од вредност, пазарот на акции, валутниот и пазарот на стоки.

Најважни индикатори на пазарниот ризик во управувањето со банкарските и финансиските институции се⁹:

- односот помеѓу книговодствената вредност на активата и проценетата пазарна вредност на истата актива;
- односот помеѓу книговодствената вредност на акцискиот капитал и пазарната вредност на истиот;
- пазарната вредност на обврзниците и други фиксни приходи на активата во релативен однос со нивните вредности, евидентирана во книговодството на банката или други финансиски институции;
- пазарната вредност на обичната и приоритетна акција по единица која ја одразува перцепцијата на инвеститорот за изложеност на ризикот на банката или други финансиски институции, како и можната добивка.

Пазарниот ризик се јавува како резултат на промена на цената на акциите, стоките, каматните стапки и валутите. Заради тоа, негови најважни делови се ризикот на сопственичката позиција, стокови, каматни и валутни ризици. Секој составен дел на ризикот вклучува општ пазарен ризик и специфичен ризик кој настанува поради специфичните структури на портфолиото на некоја банка. Освен стандардните инструменти, пазарниот ризик се однесува и на дериватните инструменти, како што се опции, акциски деривати или деривати врзани за валута и каматна стапка.

⁶ ALM = Asset and Liability Management означува управување со активата и пасивата

⁷ Vunjak N.: *Finansijski menadzment*, Proleter Bečej, Subotica, 2005, str. 340

⁸ Greuning H., Bratanović S., *Analiza i upravljanje bankarskim rizicima*, 2. izdanje, Mate, Zagreb, 2006., str.231

⁹ Greuning H., Bratanović S., *Analiza i upravljanje bankarskim rizicima*, Mate, Zagreb 2006., str.233

5. Оперативен ризик

Оперативниот ризик претставува веројатност од остварување на загуба во работењето на банката, како последица на неадекватни внатрешни системи, процеси и контроли, слабости и пропусти во извршување на работните задачи, незаконско работење и надворешни случувања кои можат да ја изложат банката на загуба¹⁰.

Оперативниот ризик е ризик на штета, која банката може да ја претрпи поради нарушување на интерните или екстерните фактори при работењето. Преку пропишаните политики и процедури за управување со ризиците банката треба да обезбеди:¹¹

- политики и процедури за управување со оперативниот ризик;
- дефинирање на овластувањата и одговорностите во процесот на преземање и управување со оперативниот ризик;
- систем за известување и информирање на управниот одбор и раководството на банката за управување со оперативниот ризик.

Во праксата управниот одбор најмалку еднаш годишно ја преиспитува адекватноста на воспоставениот систем за управување со оперативниот ризик. Со наведените политики и процедури се обезбедува¹²:

- идентификација на постоечките извори на оперативен ризик и извори кои можат да настанат со воведување на нови системи, деловни производи и активности;
- мерењето на оперативниот ризик, неговата точна и навремена проценка;
- следење на оперативниот ризик, анализирање на состојбата, промена и трендови на изложеност на ризикот и
- контролирање на оперативниот ризик, негово одржување на ниво прифатливо за ризичниот профил на банката, негово намалување или елиминирање.

Политиката на управување со оперативниот ризик на банката овозможува лесна идентификација, мерење, контролирање и следење на оперативниот ризик. Една од клучните работи поврзани со управувањето на оперативните ризици е идентификација на нивните извори.

Помеѓу останатите, тука спаѓаат:¹³

- незаконско и несоодветно постапување на вработените во банката, како што е проневера, перење пари, неовластен пристап на банкарските сметки на клиентите, злоупотреба на доверливи информации, давање на лажни или погрешни информации за состојбата на банката, неажурност во извршувањето на работите, грешки при внесување на податоци, непридржување кон добра деловна пракса во работата, роднински врски на клучните позиции во банката и сл.;
- неадекватен информационален и други банкарски системи;
- нарушување во работењето и дефект во системот (на пр. дефект на хардверот или софтверот);

¹⁰ Đoković N. (savjetnik za ekonomska pitanja u Udruženju banaka Crne Gore), *Operativni rizici u bankarskom poslovanju, Vjerovatnoća ostvarivanja gubitaka*, www.cegekonomist.com/?broj=10&clanak=509, 9. jun 2008.

¹¹ Đoković N. (savjetnik za ekonomska pitanja u Udruženju banaka Crne Gore), *Operativni rizici u bankarskom poslovanju, Vjerovatnoća ostvarivanja gubitaka*, www.cegekonomist.com/?broj=10&clanak=509, 9. jun 2008.

¹² Đoković N. (savjetnik za ekonomska pitanja u Udruženju banaka Crne Gore), *Operativni rizici u bankarskom poslovanju, Vjerovatnoća ostvarivanja gubitaka*, www.cegekonomist.com/?broj=10&clanak=509, 9. jun 2008.

¹³ Đoković N. (savjetnik za ekonomska pitanja u Udruženju banaka Crne Gore), *Operativni rizici u bankarskom poslovanju, Vjerovatnoća ostvarivanja gubitaka*, www.cegekonomist.com/?broj=10&clanak=509, 9. jun 2008.

- надворешни незаконски работи, како што се кражба, неовластен пренос на средства, неовластено влегување во базата на податоци, незаконско придобивање на банкарски документи и др.;
- непримерна деловна и пазарна пракса, лош избор на клиенти (непочитување на интерните процедури);
- непредвидливи случувања, како што се елементарни и други незгоди, тероризам и сл.

Според веќе наведениот модел, извештаите за оперативните ризици секој месец ги испраќаат сите организациски единици на банката на организациската единица задолжена за управување со ризиците, која ги сумира извештаите и го утврдува нивото на резервација¹⁴.

По идентификацијата на конкретните извори на оперативниот ризик единицата применува адекватни методи на мерење, кои ќе ги поддржат постоечките технолошки решенија. Потоа се врши пресметка на резервите за потенцијалните загуби по оваа основа, во согласност со ризичниот профил на банката и воспоставените лимити на изложеност.

6. Девизен ризик

Девизниот ризик настанува кога претпријатијата располагаат со средства и приходи во една валута, а нивните обврски се во други валути.

Овој ризик е особено изразен на оние простори каде не постои развиен пазар кој им овозможува на банките или претпријатијата да се заштитат од него.

Исто така, банките треба да водат сметка за ситуациите кога нивните клиенти кои се корисници на кредити се изложени на девизниот ризик. Ова е особено значајно во случаите кога клиентот добие кредит од банка во една валута (најчесто причините за тоа се ниските каматни стапки), при што неговите средства или остварен приход се во друга валута.

7. Ризикот на ликвидност

Ликвидност претставува способноста на банката во секој момент да располага со адекватен износ на средства неопходни за финансирање на зголемувањето на активата и навремено подмирување на сите доспеани обврски.

Преку ликвидноста се одржува довербата кај депозитарите, со што се избегнува „домино ефектот“ што овозможува опстанок на банката во неизвесните пазарни услови¹⁵.

За да се одржува ликвидноста, банките и другите финансиски институции можат да користат повеќе извори на средства. Како најважни извори на средства на депонентните институции се јавуваат новите депозити на клиентите (било да се тоа новоотворени сметки или нови депозити на веќе постоечките сметки).

Друг важен извор на ликвидни средства е отплатата на кредити од страна на клиентите со што се обезбедуваат свежи средства за задоволување на новите потреби за ликвидност, што се постигнува и со продажба на активата, посебно со продажбата на хартиите од вредност од портфолиото на хартии од вредност.

Ликвидноста исто така се обезбедува од приходите остварени од продажбата на недепозитни услуги, како и од задолжувањето на пазарот на пари.

Ризик на ликвидноста е ризик кој настанува од негативниот ефект на финансискиот резултат и капиталот на банката заради неспособноста на банката да ги исполнува своите доспеани обврски.

¹⁴ Последниве години донесени се низа прописи кои ги следат оперативните ризици, а тоа се: The Bank Secrecy Act, USA Patriot Act Gramm-Leach-Bliley Act, Basel II, Sarbanes-Oxley и Federal Financial Institutions Examination Council (FFIEC).

¹⁵ Jović S., *Bankarstvo*, Naučna knjiga, Beograd 1990., str. 246-247

Финансиската компанија постојано се соочува со дефицит или суфицит на ликвидноста¹⁶. Ретко се случува побарувачката за ликвидност да е еднаква на понудата на ликвидни средства во кој било одреден временски период.

Сериозната изложеност на притисоците во поглед на ликвидноста настанува од неколку причини: проблемот поврзан со нескладот на доспеаните обврски произлегува од фактот дека банките и штедните институции имаат големи износи на финансиски обврски кои мораат веднаш да ги подмират (како што се депозитите по видување и задолжување на пазарот на пари). Друг проблем е чувствителноста на промените на каматните стапки. На пример, кога каматните стапки ќе се зголемат некои депоненти на банките и штедни институции ќе ги повлечат своите средства во потрага по поголеми приходи на некои други места.

Значењето на управувањето на ризикот на ликвидноста се гледа во следното:

- банките имаат специфична улога на трансформирање на краткорочните извори на средства во долгорочна актива. Затоа е потребна правилна проценка на неопходниот паричен тек како во редовното работење, така и во случај на вонредни околности, овозможува банката навремено да ги исполни обврските кои достасуваат, а кои се под влијанието на интерни (деловни одлуки на банките) и екстерни случувања и однесувањето на сите учесници на финансискиот пазар;
- управување со ризикот на ликвидноста има влијание не само на добивката и краткорочната способност на банката да ги подмирува доспеаните обврски, туку и на капиталот и долгорочната способност на банката да ги подмирува своите обврски;
- меѓусебната зависност на ризикот на ликвидноста и другите ризици на кои банката може да биде изложена (на пр. кредитен, пазарен, оперативен, репутационен и стратешки, ризик на концентрација и сл.) е многу голема;
- проблемот на ликвидноста на една банка може да има пошироки последици на банкарскиот сектор и финансискиот систем.

Па така, според горенаведеното може да се каже дека ефективното управување со ризикот на ликвидност овозможува навремено исполнување на доспеаните обврски на банката, и тоа не само краткорочната, туку и долгорочната способност. Но, и покрај тоа неопходно е да изгради свој систем за анализа и управување на ризици како би ги минимизирала негативните последици во работењето.

8. Ризик на земјата

Ризикот на земјата е ризикот на извршувањето на трансакцијата со една одредена земја или поседување на имот и ентитет во неа¹⁷. Овој ризик ја претставува неможност на должникот да ги подмири своите обврски кон странските кредитори поради политички, социјални, правни и економски нарушувања во неговата земја. Тој се јавува од веројатноста кога земјата должник или должник од некоја земја не може или не сака да ги подмири своите обврски поради постојано причини кои не се вклучени во рамките на вообичаениот кредитен ризик.

Честопати под ризик на земјата се подразбира политички ризик што не е така.

Политичкиот ризик е потесен поим од ризикот на земјата и се однесува на ризикот кога владата на земјата во која ќе се инвестира неочекувано воведо специфични прописи кои можат да доведат до дисконтинуитет и притисок на инвестициските активности на компаниите во земјата домаќин на капиталот.¹⁸

¹⁶ Rose S. P., Hudgins S.C., *Bankarski menadžment i finansijske usluge*, 6. izdanje, Data status, Beograd 2005, str.53

¹⁷ *Oxford Dictionary of Finance and Banking*, (Third Edition), Oxford University Press, New York, 2005., str. 95

¹⁸ Gitman S., *Modern Banking in Theory and Practice*, John Wilwy&Sons, Ltd Chichester 1996.

Инвеститорите во развиените земји сметаат дека постои поволна инвестициска клима, односно дека политичкиот ризик е мал кога во одредени земји:¹⁹

- постојат стабилни услови за стопанисување,
- постојат поволни царински, надворешно-трговски и девизни третмани на странските инвестиции,
- постои политичка и социјална стабилност,
- кога владата на таа земја има позитивен став кон странските инвестиции,
- кога има развиена инфраструктура во земјата.

Начините за намалување на политичкиот ризик можат да бидат:

- земање на кредити на локалниот (домашен) пазар,
- одржување на фиксна актива на минимално ниво за користење на лизинг аранжмани,
- истражување и развој во врска со странските проекти извршувани во матичната земја,
- договарање на сите плаќања во конвертабилни валути,
- основање на институции за обезбедување на осигурувања кои приватниот сектор не може адекватно да ги покрие.

Целта на проценката на ризикот на земја е да се процени финансиската и економска оправданост на пласирање средства во некоја земја, имајќи ги предвид алтернативните можности за вложување на средства²⁰.

Затоа и проценката на ризик земја мора да се темели на системи на перманентно следење, евалуација и предвидување на промена во економска, финансиска и политичка позиција на земјата, како сега така и во наредните неколку години.

На таа основа ризичноста на земјата може да се процени на краток, среден и долг рок, а во одредени ситуации очекуваната добивка на долг рок може да ги оправда вложувањата во краткорочен ризик.

Комерцијалните банки обично тргнуваат од краткорочни анализи и го проценуваат ризикот за наредната година или две, а пак агенцијата за кредитирање и осигурување на извозот кој претежно ги финансираат и осигуруваат краткорочните и среднорочните работи ги вршат проценките за овој период²¹.

Рангирањето на земјите се врши врз основа на информации кои се добиваат од еминентните економисти и стручњаци за проценка на ризикот земја од најголемите 100 глобални банки и финансиски компании. Тие ги рангираат сите земји на скала од 0 до 100, каде што 100 претставува најмала шанса за неизвршување на обврските. Добиените резултати подоцна се пондерираат според вредноста на активата (имотот) со кои располагаат институциите од кои идат овие експерти и се собираат и врз основа на тоа се добива кумулативниот кредитен рејтинг на земјата.

9. Каматен ризик

Еден од најголемите и најопасните облици на ризик со кој се соочуваат банките и другите финансиски институции е каматниот ризик. Изложеноста на банките на овој вид

¹⁹ Popov Đ., *Metodi procene rizika investiranja u inostranstvu*, Knjigovodstvo, Beograd 1996., br.11

²⁰ Elikhory M., *Credit Rating Agencies and their Potential Impact on Developing Countries*, UNCTAD, Discussion Papers No. 186, Geneva 2008., str. 2

²¹ Oetzel J.M., Bettis R.A. and Zenner M., *Country Risk Measures: How Risky Are They?* *Journal of World Business*, 2001., str. 128-145 Главни аналитичари на ризикот на земјата и на политичкиот ризик се: Bank of America World Information Services, Bussines Enviroment Risk Intelligence (BERI); S.A.; Control Risk Group (CRG); Economist Intelligence Unit (EIU); Enviroment Magazine, Institutional Investor Magazine; International Country Risk Guide (ICRG); Moody's Investor Service; Political Risk Services; S.J. Randt & Associates; Standard & Poor's Ratings Group.

на ризик произлегува од тоа што повеќето од билансните ставки генерираат приходи и трошоци кои се ускладуваат со каматните ставки.

Каматниот ризик ја претставува чувствителноста на капиталот и приходите од промената на каматните стапки. На пример, банката којашто има склучено договор за кредит со клиентот по варијабилна каматна стапка е изложена на ризик од намалување на приходот ако настане пад на пазарот на каматни стапки. Спротивно на тоа, корисникот на кредитот доаѓа во неповолна позиција, т.е. има поголеми трошоци доколку дојде до зголемување на каматните стапки на пазарот.

Целта на управување со каматниот ризик е одржување на изложеноста на каматни стапки во рамките на дозволените граници. Високите каматни стапки доведуваат до намалување на цените на акциите. Тие ги стимулираат инвеститорите слободните парични средства да ги насочат во банкарскиот систем што доведуваат до помала побарувачка на пазарот на акции и намалување на нивните цени. Во обратен процес доаѓа до намалување на каматните стапки. Исто така, ниските каматни стапки, односно евтините пари, создаваат слободни средства за настап на шпекулантите на пазарот на капитал, што доведува до зголемување до цената на акциите²².

Ризикот на каматните стапки²³ настанува поради промена на нивото на каматните стапки на пазарот и тој е главно недиверзифициран ризик, затоа што нивото на сите каматни стапки тежнее да се менува заедно и влијае на вредноста на сите хартии од вредност истовремено.

Каматните стапки за секој поединечен заем или хартиите од вредност го одредуваат финансискиот пазар на кој кредитодавателите (кредит) доаѓаат во контакт со оние на кои им се потребни тие средства. Така каматните стапки (цена на кредитот) имаат тенденција да достигнат ниво на кое доаѓа до изедначување на износот на средства на кредитот кои се бараат и износ на средствата кои се обезбедуваат²⁴.

Кога е во прашање одобрување на кредити банките и нивните конкуренти обезбедуваат средства за одобрување на кредити на пазарот. Притоа секоја од овие кредитни институции е една од многубројните институции кои обезбедуваат средства за кредити на меѓународниот пазар на средства.

Банкарите се обидуваат да ги предвидат идните движења на пазарните каматни стапки заради елиминирање на каматниот ризик. Меѓутоа, фактот дека каматните стапки се формираат врз основа на интеракција на илјадници кредитодаватели и кредитобаратели го прави предвидувањето на прецизноста на каматните стапки невозможно. Затоа, банкарите мора да ги прифатат каматните стапки како такви и врз основа на тоа да прават свои планови.

Управување со кредитниот ризик

Кредитниот ризик или ризикот на договорената страна е составен дел на банкарското работење.

Банките го дефинираат кредитниот ризик како ризик кој настанува од неисполнување на обврските на клиентите кои не се во можност редовно да ги извршуваат обврските за сервисирање на својот долг утврден според договорот.

Тоа значи дека плаќањето може да се одложи или воопшто да не се оствари.

Позајмувањето на пари на друга договорена страна отсекогаш претставува опасност позајмените средства да не бидат вратени, па затоа може да се каже дека овој ризик е стар колку и банкарството. Овој вид на ризик е најзначајна причина за појава на

²² Jazić V., *Rizici u bankarskom poslovanju*, Stubovi kulture, Beograd 2008., str. 17

²³ interest rate risk

²⁴ Rose S. P., Hudgins S.C., *Bankarski menadžment i finansijske usluge*, Data status, Beograd 2005., str.33

стечај кај банките (повеќе од 80% билансот на состојба на банките се однесува на овој вид на управување со ризиците)²⁵.

Постојат три основни видови на кредитен ризик:²⁶

- поединечен (личен) или потрошувачки ризик,
- корпоративен или ризик на претпријатието,
- државен или ризик на земјата.

Постојат различни извори за настанување на кредитниот ризик, од одобрување кредити на населението и малите претпријатија, секјуритизирани, хипотекарни кредити, преку трговија со корпоративни или државни должнички хартии, до трговија со деривати на финансискиот пазар. Висината на кредитниот ризик зависи од структурата на договорот помеѓу банката и нејзините клиенти. Кредитниот ризик повеќе од сите други е условен од неизвесните околности поврзани со работењето на клиентите. Затоа е потребна контрола на голем број параметри во работењето и на клиентите и на банките. Банката мора да има претстава за ризиците со кои се среќава клиентот во своето работење, тргнувајќи од карактерот на неговата работа и пазарот на кој работи.

Изложеноста на кредитниот ризик во современото банкарско работење се мери со проценка на очекуваната загуба на одредена инвестиција врз основа на квантитативна анализа. Притоа очекуваната загуба зависи од три фактори²⁷:

- веројатноста дека спротивната страна нема да ги подмири обврските на договорениот начин и во договореното време,
- износот на загубата кој ќе се оствари во случај на неисполнување на договорот од спротивната страна,
- потенцијална изложеност на банката од неплаќање на одредени датуми во иднина.

Освен околностите од кои зависи ризикот, клиентите и структурата на кредитот која го одобрува банката го условуваат степенот на изложеност на ризик на банката, а квалитетот на одделни кредити влијае на различни нивоа на ризикот.

Со оглед на тоа дека целта на банката е да оствари добивка (профит) квалитетот на активата ќе биде една од основите за одредување на степенот на прифаќање на ризикот, за да не биде загрознена целта на банката. Уште еден важен фактор кој ја условува сложеноста на анализата на кредитниот ризик е постојаниот раст на бројот на кредитни операции, кои како понови исто така носат висок степен на ризичност.

Емпириско истражување

Емпириското истражување во овој труд се спроведува заради практично согледување на управување со ризиците во деловните банки со фокус на кредитниот ризик.

Целта на истражувањето беше да се добијаат сознанија за улогата на менаџментот и кадрите при управување со ризиците во деловните банки, а особено со кредитниот ризик, со тоа да се надокнади и теоретското истражување во тој поглед.

²⁵ Greuning H., Bratanović S.B., *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima*, 2. izdanje, Mate, Zagreb 2006., str.135

²⁶ Greuning H., Bratanović S.B., *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima*, 2. izdanje, Mate, Zagreb 2006., str.136

²⁷ Basel Committee of Banking Supervision, 2004., str.62-65

Заради поцелосно осознавање и потврдување на истражувањето беше поставена генерална и посебни (помошни) хипотези.

Генералната хипотеза беше во насока дека доколку правилно се управува и навремено се реагира со ризиците во деловните банки, а особено кон најчестиот кредитниот ризик, дотолку подобро ќе работат банките, а со тоа ќе се овозможи и подигнување на нивниот рејтинг и конкурентност.

При спроведувањето на емпириското истражување се користени неколку научноистражувачки методи: анкета, анализа, статистичка обработка на податоците и нивно, табеларно, графичко и пресметковно прикажување.

Примерок на анкетирање се состоеше од 120 испитаници од кои со целосно потполнети прашалници беа 36 менаџери и 72 вработени банкарски кадри.

Резултатите добиени со емпириското истражување даваат слика на моменталната истражувачка состојба.

Табела 1: Сумирани одговори на менаџерите и вработените од анкетните прашалници

Table 1: Summarized responses of managers and employees according to survey questionnaires

Поставени прашања	Понудени одговори	Поединечни одговори			
		Вработени		Менаџери	
		Вредност	%	Вредност	%
1. Дали Вие како менаџер/вработен сметате дека Вашиот менаџер добро ги познава сите видови на банкарски ризици?	Да	28	78	44	61
	Не	5	14	7	10
	Без одговор	3	8	21	29
	Вкупно	36	100	72	100
Пресметаниот χ^2-тест изнесува: 14,665					
2. Дали Вие како менаџер/вработен сметате дека во Вашата банка се врши правилно квантитативно мерење на кредитниот ризик (се вршат пресметки итн.)	Да	34	94	57	79
	Не	1	3	4	6
	Без одговор	1	3	11	15
	Вкупно	36	100	72	100
Пресметаниот χ^2-тест изнесува: 7,331					

3 Дали Вие како менаџер/вработен сметате дека Вашата банка има изработено стратегија за правилно управување и справување со кредитниот ризик?	Да	31	86	54	75
	Не	2	6	4	6
	Без одговор	3	8	14	19
	Вкупно	36	100	72	100
Пресметаниот χ^2-тест изнесува: 5,233					
4. Дали Вие како менаџер/вработен сметате дека применувате доволно континуирана обука за навремено препознавање и правилно справување и управување со кредитните ризици?	Да	23	64	37	51
	Не	4	11	17	24
	Без одговор	9	25	18	25
	Вкупно	36	100	72	100
Пресметаниот χ^2-тест изнесува: 6,298					

Првото прашање и за двете групи на испитаници гласеше: *Дали Вие како менаџер сметате дека добро ги познавате сите видови на банкарски ризици? Дали Вие како вработен сметате дека Вашиот менаџер добро ги познава сите видови на банкарски ризици?*

Целта на оваа прашање е да се види дали менаџерот како прв човек во банката добро ги познава сите видови на банкарски ризици.

Анализата и добиената вредност за χ^2 -тестот на ова и на секое наредно прашање ги прикажуваме табеларно, графички и пресметковно.

Табела 2: Дали менаџерот добро ги познава сите видови на банкарски ризици?

Table 2: Does the manager know well all kinds of banking risks?

Поставени прашања	Понудени одговори	Поединечни одговори			
		Вработени		Менаџери	
		Вредност	%	Вредност	%
1. Дали менаџерот добро ги познава сите видови на банкарски ризици?	Да	28	78	44	61
	Не	5	14	7	10
	Без одговор	3	8	21	29
	Вкупно	36	100	72	100
Пресметаниот χ^2-тест изнесува: 14,665, C = 0,261					

Ако ги погледнеме пресметките од дадените одговори за двете групи на прашања, добиената вредност за χ^2 тестот и вредноста на коефициентот на контингенција следи:

$$\chi^2_{0,05} = 14,665 \text{ (пресметана вредност)} > \chi^2_{0,05} = 5,991 \text{ (таблична вредност)}$$

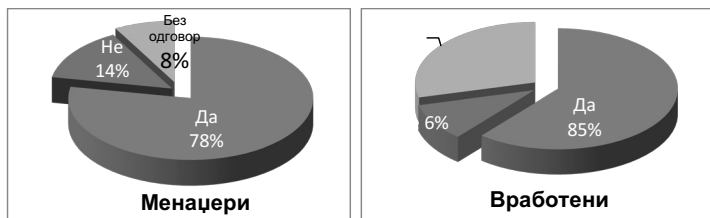
$$C = 0,261$$

Од пресметката може да заклучиме дека пресметаната вредност за χ^2 -тестот изнесува 14,665 којашто е поголема од табличната вредност на χ^2 . Со тоа се укажува дека одговорите кои ги дале менаџерите и вработените по ова прашање не соејствуваат.

Меѓусебната поврзаност помеѓу одговорите на лидерите и вработените го покажува коефициентот на контингенција кој има вредност 0,261 којашто значи е многу слаба.

Од табелата и од графичкиот приказ се гледа дека најголемиот дел од менаџерите околу (78%) од нив сметаат дека добро ги познаваат ризиците во работењето на банките, додека пак кај вработените ситуацијата е поинаква каде што 61% од нив сметаат дека нивните менаџери добро ги познаваат ризиците.

Со „не“ се изјасниле 14% од менаџерите и 10% од вработените, а со „не знам“ одговориле 8% од менаџерите и 29% од вработените.

Слика 1: Дали менаџерот добро ги познава сите видови на банкарски ризици?

Picture 1: Does the manager know well all kinds of banking risks?

Бидејќи генералната хипотеза гласеше дека доколку правилно се управува и навремено се реагира со ризиците во деловните банки, а особено кон најчестиот кредитниот ризик, дотолку подобро ќе работат банките, а со тоа ќе се овозможи и подигнување на нивниот рејтинг и конкурентност, може да заклучиме дека генералната хипотезата не се потврдува, врз основа на тоа се потврдува потребата од вакво истражување, со цел да укаже за континуирано оспособување и на менаџерите и на вработените.

Второто прашање и за двете групи на испитаници гласеше: Дали Вие како менаџер сметате дека во Вашата банка се врши правилно квантитативно мерење на кредитниот ризик (се вршат пресметки итн.)? Дали Вие како вработен сметате дека во Вашата банка се врши правилно квантитативно мерење на кредитниот ризик (се вршат пресметки итн.)?

Целта на оваа прашање е да се види дали менаџерот како прв човек во банката смета дека во банката се врши правилно квантитативно мерење на кредитниот ризик (се вршат пресметки итн.)?

Добиените одговори се прикажани во табелата и во графиконот кои следат.

Табела 3: Дали во Вашата банка се врши правилно квантитативно мерење на кредитниот ризик ?

Table 3: Does your bank conduct an accurate quantitative measurement of the credit risk?

Поставени прашања	Понудени одговори	Поединечни одговори			
		Вработени		Менаџери	
		Вредност	%	Вредност	%
2. Дали во Вашата банка се врши правилно квантитативно мерење на кредитниот ризик (се вршат пресметки итн.)?	Да	34	94	57	79
	Не	1	3	4	6
	Без одговор	1	3	11	15
	Вкупно	36	100	72	100
Пресметаниот χ^2-тест изнесува: 7,331, C = 0,188					

Ако ги погледнеме пресметките од дадените одговори за двете групи на прашања, добиената вредност за χ^2 тестот и вредноста на коефициентот на контингенција следи:

$$\chi^2_{0,05} = 7,331 \text{ (пресметана вредност)} > \chi^2_{0,05} = 5,991 \text{ (таблична вредност)}$$

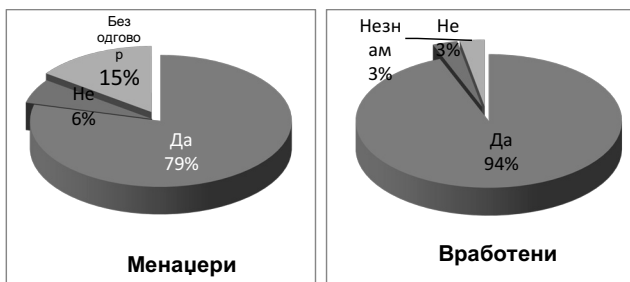
$$C = 0,188$$

Од пресметката може да заклучиме дека пресметаната вредност за χ^2 -тестот изнесува 7,331 којашто е поголема од табличната вредност на χ^2 . Со тоа се укажува дека одговорите кои ги дале менаџерите и вработените по ова прашање не содејствуваат.

Меѓусебната поврзаност помеѓу одговорите на лидерите и вработените го покажува коефициентот на контингенција кој има вредност 0,188 којашто значи е многу слаба.

Од табелата и од графичкиот приказ се гледа дека најголемиот дел од менаџерите околу (79%) од нив сметаат дека добро во нивната банка се врши правилно квантитативно мерење на кредитниот ризик, додека пак кај вработените ситуацијата е поинаква, каде што 94% од нив сметаат дека нивните менаџери вршат правилно квантитативно мерење на кредитниот ризик.

Со „не“ се изјасниле 6% од менаџерите и 3% од вработените, а со „не знам“ одговориле 15% од менаџерите и 3% од вработените.

Слика 2: Дали во Вашата банка се врши правилно квантитативно мерење на кредитниот ризик?

Picture 2: Does your bank conduct an accurate quantitative measurement of the credit risk?

Третото прашање и за двете групи на испитаници гласеше: Дали Вие како менаџер сметате дека Вашата банка има изработено стратегија за правилно управување и справување со кредитниот ризик? Дали Вие како вработен сметате дека Вашата банка има изработено стратегија за правилно управување и справување со кредитниот ризик?

Целта на оваа прашање е да се види дали менаџерот како прв човек во банката смета дека банка има изработено стратегија за правилно управување и справување со кредитниот ризик.

Добиените одговори се прикажани во табелата и во графиконот кои следат.

Табела 4: Дали Вашата банка има изработено стратегија за правилно управување и справување со кредитниот ризик?

Table 4: Has your bank developed a strategy for proper management and dealing with credit risk?

Поставени прашања	Понудени одговори	Поединечни одговори			
		Вработени		Менаџери	
		Вредност	%	Вредност	%
3. Дали Вашата банка има изработено стратегија за правилно управување и справување со кредитниот ризик?	Да	31	86	54	75
	Не	2	6	4	6
	Без одговор	3	8	14	19
	Вкупно	36	100	72	100
Пресметаниот χ^2-тест изнесува: 5,233, C = 0,160					

Ако ги погледнеме пресметките од дадените одговори за двете групи на прашања, добиената вредност за χ^2 тестот и вредноста на коефициентот на контингенција следи:

$$\chi^2_{0,05} = 5,233 \text{ (пресметана вредност)} < \chi^2_{0,05} = 5,991 \text{ (таблична вредност)}$$

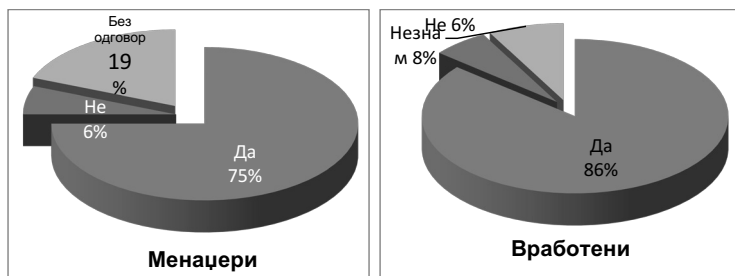
$$C = 0,160$$

Од пресметката може да заклучиме дека пресметаната вредност за χ^2 -тестот изнесува 5,233 којашто е помала од табличната вредност на χ^2 . Со тоа се укажува дека одговорите кои ги дале менаџерите и вработените по ова прашање содејствуваат.

Меѓусебната поврзаност помеѓу одговорите на лидерите и вработените го покажува коефициентот на контингенција кој има вредност 0,160, којашто значи е многу слаба.

Од табелата и од графичкиот приказ, се гледа дека, најголемиот дел од менаџерите околу (75%) од нив, сметаат дека добро нивната банка има изработено стратегија за правилно управување и справување со кредитниот ризик, додека пак кај вработените ситуацијата е поинаква каде што 86 % од нив сметаат дека нивната банка има изработено стратегија за правилно управување и справување со кредитниот ризик.

Со „не“ се изјасниле 6% од менаџерите и 6% од вработените, а со „не знам“ одговориле 19% од менаџерите и 8% од вработените.

Слика 3: Дали Вашата банка има изработено стратегија за правилно управување и справување со кредитниот ризик?

Picture 3: Has your bank developed a strategy for proper management and dealing with credit risk?

Четвртото прашање и за двете групи на испитаници гласеше: Дали Вие како менаџер сметате дека применувате доволно континуирана обука за навремено препознавање и правилно справување и управување со кредитните ризици? Дали Вие како вработен сметате дека применувате доволно континуирана обука за навремено препознавање и правилно справување и управување со кредитните ризици?

Целта на оваа прашање е да се види дали менаџерот како прв човек во банката смета дека се применува доволно континуирана обука за навремено препознавање и правилно справување и управување со кредитните ризици

Добиените одговори се прикажани во табелата и графиконот кои следат.

Табела 5: Дали во Вашата банка се применува доволно континуирана обука за навремено препознавање и правилно справување и управување со кредитните ризици?

Table 5: Do you have sufficient continuous training in your bank for timely recognition and proper handling and management of credit risks?

Поставени прашања	Понудени одговори	Поединечни одговори			
		Вработени		Менаџери	
		Вредност	%	Вредност	%
4. Дали во Вашата банка се применува доволно континуирана обука за навремено препознавање и правилно справување и управување со кредитните ризици?	Да	23	64	37	51
	Не	4	11	17	24
	Без одговор	9	25	18	25
	Вкупно	36	100	72	100
Пресметаниот χ^2-тест изнесува: 6,298, C = 0,175					

Ако ги погледнеме пресметките од дадените одговори за двете групи на прашања, добиената вредност за χ^2 тестот и вредноста на коефициентот на контингенција следи:

$$\chi^2_{0,05} = 6,298 \text{ (пресметана вредност)} > \chi^2_{0,05} = 5,991 \text{ (таблична вредност)}$$

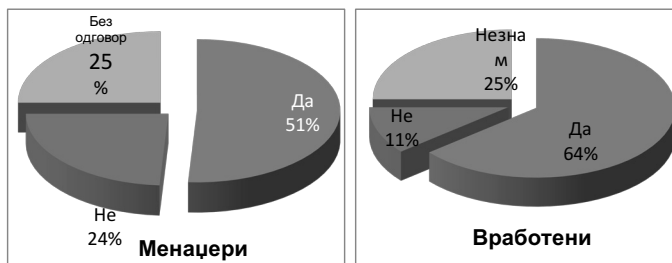
$$C = 0,175$$

Од пресметката може да заклучиме дека пресметаната вредност за χ^2 -тестот изнесува 6,298, којашто е поголема од табличната вредност на χ^2 . Со тоа се укажува дека одговорите кои ги дале менаџерите и вработените по ова прашање не седејствуваат.

Меѓусебната поврзаност помеѓу одговорите на лидерите и вработените, го покажува коефициентот на контингенција кој има вредност 0,175 којашто значи е многу слаба.

Од табелата и од графичкиот приказ се гледа дека поголемиот дел од менаџерите околу (51%) од нив сметаат дека во нивната банка се применува доволно континуирана обука за навремено препознавање и правилно справување и управување со кредитните ризици, додека пак кај вработените ситуацијата е поинаква, каде што 64% од нив сметаат дека во нивната банка се применуваат доволно континуирана обука за навремено препознавање и правилно справување и управување со кредитните ризици.

Со „не“ се изјасниле 24% од менаџерите и 11% од вработените, а со „не знам“ одговориле 25% од менаџерите и 25% од вработените.

Слика 4: Дали во Вашата банка се применуваат доволно континуирана обука за навремено препознавање и правилно справување и управување со кредитните ризици?

Picture 4: Do you have sufficient continuous training in your bank for timely recognition and proper handling and management of credit risks?

Преферирање на активности за правилно управување со кредитниот ризик

Правилното управување со ризиците во банкарското работење опфаќа идентификување, мерење и проценка на ризикот сè со цел да се минимизираат неговите негативни ефекти врз финансискиот резултат и капиталот на банката.

Неопходно е банката будно да се грижи за управување со ризиците. Така, во своите акти да ги пропише процедурите за идентификување, мерење и проценка на ризикот, како и управување со ризиците.

Бидејќи една од главните активности на финансиските институции (банките, осигурителните друштва, пензиските фондови и финансиските компании) е одобрување на кредити, со цел да остварат заработка, затоа тие мораат успешно да пласираат кредити со сигурност за отплата на истите. Па со цел да се минимизираат кредитните ризици е неопходно да се врши проверка за одобрување и следење на одобрените кредити, преку собирање на веродостојни информации.

Банката или финансиската институција, при истражувањето, ги користи добиените информации, за да ја процени големината на кредитниот ризик кој го претпоставува. Проценката за кредитниот ризик не може да биде потполно точна, па банките и другите финансиски институции мораат да донесуваат одлуки и на база на личен суд. Референтот може да процени и донесе одлука за давање на кредитот, врз база на собраните информации и настапот на лицето (кредитобарателот) на неговиот вербален или невербален израз.

Процесот на проверка и прибирање на информации е сличен и одобрување на кредит на некоја фирма. Кредитниот референт ги прибира податоците за добивката или загубата на поединечни фирми, нејзината актива и пасива, а ја проценува и успешноста во понатамошното работење. Тој поставува прашања за нејзините идни планови, намената на средствата добиени од кредитот, како и за конкуренцијата во таа индустриска гранка. Тој може и да ја посети фирмата за да дојде до информации од прва рака за нејзиното работење. Значи без оглед дали се работи за кредити за поединци или фирми, финансиските институции мора да бидат љубопитни.

Откако ќе се одобри кредитот треба да се следи клиентот (кредитопримателот) дали се придржува според пишани одредби во договорите за кредит за негово неучество во

ризици активности. Тие присилно се спроведуваат доколку се утврди дека клиентот не ги почитува.

Кредитните референти на банката мораат континуирано да ги надгледуваат случувањата кои влијаат на големите должници и нивното успешно работење, без оглед дали должникот ги подмирува или не своите обврски.

Ако постојат какви било сомнежи дека должникот може да има проблеми во подмирувањето на своите обврски кон банката потребно е да ги известат оние на повисоките нивоа на управување со кредитниот ризик и да развијат алтернативни планови за решавање на проблемот.

Кредитирањето на поврзаните лица е особено опасен облик на изложеност на кредитниот ризик. Најголем дел од властите одредуваат дека вкупното кредитирање на поврзаните лица не смее да биде поголемо од одреден процент на основниот или вкупниот капитал. Доколку ова ограничување не е донесено од надзорните институции, од банката се очекува истата да ги донесе како дел од политиката на надзорниот одбор. Банкарската пракса бара сите кредити одобрени со поврзаните лица да бидат одобрени од страна на надзорниот одбор.

Оспособувањето на менаџерите е важен темел за успешен развој на секоја банка. Одржувањето на квалитетни односи помеѓу банката и нејзините клиенти е од голема важност и за двете страни. Колку повеќе се унапредуваат меѓусебните односи, толку повеќе ќе се зголемува квалитетот на соработка.

Заклучок

Навременото идентифицирање на сите видови ризик и адекватни мерки на заштита стануваат многу важен фактор за успешност во работењето, во сè посложени услови на економија.

Во овој труд се обидовме да ги истакнеме најважните банкарски ризици каде што ставивме акцент на кредитниот ризик и на начинот на управување со него во банките. Од добиените резултати кои ги обработивме табеларно, графички и пресметковно добиваме јасна слика за ситуацијата во банките кои беа подложени на оваа анкета.

Така на пример, по обработката на податоците добивме резултат дека менаџерите сметаат дека подобро ги познаваат банкарските ризици отколку вработените, а пак на прашањето дали постои правилно квантитативно мерење на кредитниот ризик од страна на менаџерите, вработените одговорија позитивно во корист на своите менаџери во многу поголем процент. Исто така, поголем процент на позитивен одговор од страна на вработените добивме и на прашањето во врска со изработената стратегија за правилно управување и справување со кредитниот ризик. Интересен е резултатот од прашањето во врска со применувањето на континуирана обука за навремено препознавање и правилно справување и управување со кредитните ризици каде што

голем процент од менаџерите одговориле дека немаат доволно континуирана обука, но и покрај тоа позитивните одговори пак се за сметка на вработените.

Во трудот се обидовме да доставиме конкретни податоци и јасно обработени прашања кои даваат една реална слика и целина за моменталната ситуација, мислење, ставови и земање на решенија на вработените и менаџерите во банките.

Користена литература

1. Bank for International Settlement, Basel Committee on Banking Supervision, (1996). Settlement risk in foreign exchange transactions: Report prepared for the committee on payment and settlement systems of central banks of the group of ten countries, Bazel, Switzerland
3. Vunjak N. (2005). Finansijski menadžment: Proleter Bečeј, Subotica.
4. Gitman S., (1996). Modern Banking in Theory and Practice: Ltd Chichester.
5. Greuning H., Bratanović S. (2006): Analiza i upravljanje bankarskim rizicima, Mate, Zagreb.
6. Greuning H., Bratanović S. (2006): Analiza i upravljanje bankovnim rizicima, 2. izdanje, Mate, Zagreb.
7. Elikhory M., (2008).Credit Ranig Agencies and their Potencial Impact on Developing Countries, Discussion Papers No. 186, UNCTAD Geneva.
8. Đoković N. (2008). Operativni rizici u bankarskom poslovanju, Vjerovatnoća ostvarivanja gubitaka, www.cgekonomet.com/?broj=10&clanak=509, 9. Jun
9. Jazić V.(2008). Rizici u bankarskom poslovanju: Stubovi kulture, Beograd.,
10. Jović S.,(1990). Bankarstvo: Naučna knjiga, Beograd.
11. Oetzel J.M., Bettis R.A. and Zenner M. (2001). Country Risk Measures: How Risky Are They? Journal of World Business.
12. Oxford Dictionary of Finance and Banking, (Third Edition), (2005). Oxford University Press, New York, str. 95
13. Petrović P.(2000). Menadžment rizicima na tržištu kapitala: Institut ekonomskih nauka, Beograd.
14. Popov Đ. (1996). Metodi procene rizika investiranja u inostranstvu:, Knjigovodstvo Beograd.
15. Rose S. P., Hudgins S.C. (2005). Bankarski menadžment i finansijske usluge, 6.izdanje: Data status, Beograd.
- 18 Credit risk transfer, <https://www.bis.org/publ/joint10.pdf>,
19. Crouhy M., Galai D. (2001). Risk Management: McGraw Hill, New York.